

USBD Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi
IJSS International Journal of Social Sciences
ISSN 2548-0685   www.sobider.net

Üç Deniz Ötesine Seyahat

Afanasiy Nikitin

Çev. Kerami Ünal

keramiunal@yahoo.com

Özet

Afanasiy Nikitin'in Hindistan'a 1466-1472 yılları arasında yaptığı yolculuk sırasında tuttuğu notlardan oluşan "*Üç Deniz Ötesine Seyahat*" 15. yüzyılda kaleme alınmış önemli bir edebî eserdir.

Notlar, din adamı Vasiliy Mamirov'un (Moskova) eline geçmiş ve kilise envanterine kaydedilmiştir. 19. yüzyılın başlarında Rus tarihçi ve yazar N.M. Karamzin tarafından Troitsko-Sergiyev manastırında bulunmuş ve 1817'de yayımlanmıştır.

Rus Tüccar Notları'nda, gördüğü coğrafi mekânın dinî inanışlarını, âdetlerini, ahlâkî durumunu, gelenek ve göreneklerini, kültürlerini, toplumsal farklılıklarını ve seyahati sırasında çektiği sıkıntılarını anlatmıştır. Eser, Ortaçağ Rusyasının dünya görüşünün açık ve net yansımalarının yanında, yazarın siyasî, ahlâkî, sanata dair ilgilerini ve fikirlerini de içermektedir.

Notlarda, 15. yüzyıl Hindistan Türkleri hakkında geniş bilgiye yer verilmiş ve çok sayıda Türki kelime Rus Diline girmiştir. Eser ilk defa Türkçeye çevrilerek Bilim Dünyasının hizmetine sunulmuştur. Yazarın gezip gördüğü yerlerin haritası için (Ünal, 2012) makaleye bakınız.

Anahtar Kelimeler: Afanasiy Nikitin, Üç Deniz Ötesine Seyahat, Hindistan Notları, Hindistan Türkleri.

The a Journey Beyond Three Seas

Abstract

"The a Journey Beyond Three Seas" work compiled from the notes Athanasius Nikitin took during his journey to India between the years, 1466-1472 is a significant literary work.

Vasily Mamirov, a priest in Moscow, somehow hit upon the notes and got it recorded in the church inventory. It was discovered by a Russian historian, N.M. Karamzin, in the Troitsko-Sergiyev monastery in the beginning of the 19th Century and published in 1817.

In his notes, the Russian merchant recounted the religious beliefs, customs, moral situation and social features of the cultures he came across and the problems he experienced during his journey.

The work is a compendium of the reflections of the author on politics, ethics and art, as well as a bright and clear manifestation of Medieval Russia.

The notes contains plenty of information on the Turks of India. Included in them are a number of Turkic words he introduced to Beyond the Russian Language.

This is the first Time «The a Journey Beyod Three Seas» by Athanasius Nikitin has been translated into Turkish. For a map of the places visited by the author (Ünal, 2012), see the article.

Key Words: Athanasius Nikitin, The a Journey Beyod Three Seas, the Indian notes, the Indian turkish.

Турецкий перевод "Путешествие за три моря" Афанасия Никитина

Аннотация

Русский купец Афанасий Никитин в 1466-1472 гг. совершил путешествие по ряду стран Востока. При этом он вел записи, который стал позднее известен всему миру как «Хождение за три моря». Его записи дошли до московского дьяка Василия Мамырева и позднее хранились в архиве Троицко-Сергиева монастыря, где их и обнаружил русский писатель-историк Н.М. Карамзин. Именно он и опубликовал впервые «Хождение за три моря» Афанасия Никитина в 1817 году.

В записи русского купца описаны социально-общественные отношения, вера, обычаи, нравы всех народов, которые встречались ему во время путешествия.

В «Хождении за три моря» выражаются не только мировоззрение Средневековой Руси, но и общественно-политические, нравственные, эстетические взгляды самого автора.

В записи Афанасия Никитина дано немало интересной информации и о жизни и нравах тюрков, что выразилось и в большом количестве тюркских слов.

«Хождение за три моря» Афанасия Никитина впервые переведено на турецкий язык. Карту мест, которые посетил автор (Ünal, 2012), можно найти в статье.

Ключевые слова: Афанасий Никитин, хождение за три моря, индийские записи, индийские тюрки.

Metnin Çevirisi

Yıl 6983 (1475). O yıl, Tver tüccarı Afanasiy'in notlarını aldım. O Hindistan'da dört yıl bulundu. Yola Vasiliy Papin'le¹ birlikte çıkmıştı. Ben sorduğum, ne zaman Vasiliy Papin Yüce Prens tarafından sungurlarla (sungur kuşlarıyla) elçi olarak gönderildi ve bana dediler: Kazan seferinden bir yıl önce o ordudan döndü, prens Yüriy² Kazan'a sefer düzenlediğinde okla yaralanıp Kazan civarında öldü. Ne zaman Hindistan'a gittiğini veya ne zaman Hindistan'dan döndüğünü ve öldüğünü notlar da bulamadım. Ama Smolensk'e gelmeden öldüğünü söylüyorlar. Notları ise kendi elleriyle yazmış ve o not tuttuğu defterleri de

¹ Vasiliy Papin-Moskova prensi üçüncü İvanı'nın elçisi.

² Prens Yüriy: Yuriy Vasilyeviç, Moskova prensi üçüncü İvan'ın kardeşi.

Üç Deniz Ötesine Seyahat

tüccarlar Moskova'ya, yüce prens görevlisi diyakoz³ Vasiliy Mamıryev'e⁴ getirmişler. (Metnin üzerine düşülen şerh)

Kutsal baba'ların⁵ duaları hürmetine, Tanrının oğlu İsa Mesih'e yaptığımız dualarımız için senin günahkâr kulun Nikita oğlu Afanasi'yi başışla.

Üç denize mücrim seyahatimi burada kaydettim: Birincisi Derbent Denizi⁶ (Darya Hvalisskaya); İkincisi Hindistan Denizi, (Darya Gundustanskaya); Üçüncüsü Kara Deniz (Darya Stambulskaya). Spas'dan⁷ onun kutsal himmetiyle ve Tver yüce prensi Mihail Barisoviç⁸ ve başpapaz Tverli Gennadiy'den ve Baris Zahar'ıç'den⁹ gittim.

Volga'dan aşağı yüzdüm. Ve hayat veren Kutsal Troitsa Bayramı'nın¹⁰ başlangıcında Kalyazin manastırına, mübarek cefakeş'e Baris ve Gleb'iyeye geldim. Hem Baş Rahip Makariy'nin, hem kutsal kardeşlerin hayır duasını aldım. Kalyazinden Ugliç'e geldim. Ugliç'ten beni pürüzsüz salıverdiler. Ve Ugliç'ten uzaklaştım. Kostroma'ya geldim. Yüce Prens'in başka bir belgesi ile Prens Aleksandr'a geldim. Ve beni pürüzsüz salıverdiler ve sağ salim Ples'e geldim.

Hem Nijniy Novgorod'a vali Mihail Kiselev'e, murahhas İvan Sarayev'e geldim. Ve onlar da beni pürüzsüz salıverdiler. Vasiliy Papin ise, artık şehri geçti ve ben Nijniy Novgorod'da Tatar Şirvanşahın elçisi Hasan-Bek'i iki hafta bekledim. O ise Yüce Prens İvan'dan¹¹ sungur kuşlarıyla birlikte gitti, onun 90 sunguru vardı.

Volga üzerinden onlarla aşağıya doğru gittim. Kazan'ı pürüzsüz geçtik. Hiç kimseyi görmedik. Ordu'yu da, Uslan'ı da, Saray'ı da, Berekezan'ı da yüzerek geçtik ve Buzan'a¹² ulaştık. Ve burada bizi imansız/gâvur üç tatar karşıladı ve yalan haber verdiler: «Sultan Kasım Buzan'da tüccarları bekliyor, yanında ise üç bin tatar bulunuyor». Şirvanşah elçisi Hasan Bek, bizi Astrahan üzerinden geçirmek için onlara sıra düğmeli kaftan ve bir adet keten kumaş verdi. Onlar ise, sadakatsiz

³ Diyakoz: Hristiyanlıkta papazın yardımcısı din adamı.

⁴ Vasiliy Mamıryev: 1430-1490 yıllarında yaşamış, çar'ın yetkili memuru (görevlisi).

⁵ Kutsal baba: Hristiyanlık dinine sadık insanlara kiliseler tarafından verilen sıfat. Bu sığata layık görülen insanlara kutsal babalar denmektedir.

⁶ Hazar Denizi

⁷ Spas: Rusya Federasyonu'nda Tver şehrindeki büyük bir kilisenin ismi.

⁸ Mihail Barisoviç: 1461-1485 yılları arasında Tver şehrinde knyazlık yapmıştır. Eski Rusya'da şehirlerin başındaki yöneticilere knyaz adı verilmekteydi.

⁹ Baris Zahar'ıç: Tver şehrinin askeri komutanı.

¹⁰ Kutsal Troitsa Bayramı Hristiyanlık Dininde Paskalya Bayramından 50 gün sonra kutlanmaktadır.

¹¹ İvan III'cü (İvan Vasilyeviç: Moskova Yüce Prensi 1440-1505).

¹² Ordu, Uslan, Saray, Berekezan ve Buzan: Altın Ordu Devletinin şehirleri sıralanmaktadır.

tatarlar, sıra düğmeli kaftanları aldılar, hem Astrahan'a çara haber yolladılar. Ben ise arkadaşlarımla gemimizi terk ettik ve sefaret gemisine geçtik.

Astrahan üzerinden yüzerek (gemi ile) süzüleceğiz. Ama hem hilal ışık tutmakta, hem çar bizi gördü, hem tatarlar bize bağırdılar: «Kaçma!». Biz ise bunların hiç birini dinlemedik ve yelkenle kaçıyoruz. Cürümlerimiz yüzünden çar ardımızdan bütün adamlarını yolladı. Bogun'de onlar bize yetiştiler ve ok atmaya başladılar. Bizden bir kişiyi vurdular, biz ise onlardan iki tatarı vurduk. Bizim küçük gemimiz balık avı engeline (e3)¹³ takıldı. Hem onlar onu burada aldılar ve hem de yağmaladılar. Benim bütün eşyam ise bu gemideydi.

Biz denize büyük gemi ile ulaştık. Gemi Volga'nın ağız kısmındaki sığ yerinde durdu ve burada onlar bize yetiştiler ve gemiyi ırmak boyunca balık avı engeline kadar (e3'e kadar) yukarı çekmemizi söylediler. Hem büyük gemimizi hem de bizi soydular ve 4 Rus'u esir aldılar. Bizi ise denize yalın baş (parasız pulsuz, çırlı çıplak) salıverdiler. Haber vermemizi engellemek için, geriye, ırmaktan yukarıya doğru çıkmamıza izin vermediler.

Ve biz ağlayarak iki gemi ile yola, Derbent'e devam ettik. Gemi'nin birinde elçi Hasan-Bek, hem teziker¹⁴, hem biz (Ruslar on kişi); diğer teknede ise altı Moskovalı, hem altı Tverli, hem altı sığır ve hem hayvanlarımızın yemleri. Ve denizde fırtına çıktı, gemimiz kıyıya çarparak parçalandı. Burada ise küçük şehir Tarki¹⁵ duruyor. Ve insanlar kıyıya çıktılar. Ama Kaytaklar¹⁶ geldiler ve herkesi esir aldılar.

Hem biz Derbent'e geldik hem Vasiliy sağ salim oraya geldi. Ama biz soyulmuştuk. Tarki'nin altında kaytakların ele geçirdiği insanlar hakkında, zahmet gösterip uğraşması için Vasiliy Papinden ve Şirvanşah elçisi Hasan-Bek'ten ricada bulundum. Ve Hasan-Bek Bulat-Bek'e rica etmek için dağa gidip geldi. Ve Bulat Bek Şirvanşah'a iletilmesi için kurye gönderdi: «Efendi! Rus gemisi Tarki altında parçalanmış ve kaytaklar gelip insanları esir almışlar, mallarını ise yağmalamışlar».

Ve Şirvanşah elçiyi derhal kendi kayınbiraderi kaytak prensi Halil bek'e gönderdi: «Teknem Tarki altında parçalandı ve senin adamların gelip ondaki insanları esir aldılar, malları ise yağmaladılar ve sen benim hatırıma insanları bana gönder ve mallarını toplat. Çünkü o insanlar bana gönderildi. Benden sana ne gerekiyorsa bana bildir. Ve ben sana (kendi kardeşime) hiç bir şeyde itiraz etmem.

¹³ E3-balık yakalamak için yapılmış set veya ağ.

¹⁴ Tezik: İranlı tüccarlar.

¹⁵ Tarki: Hazar Denizi kenarında kale şehri.

¹⁶ Kaytaklar: Dağıstan'da bir millet.

Üç Deniz Ötesine Seyahat

O insanlar ise bana gelsinler ve sen hatırım için onları bana pürüzsüz salıver». Ve Halil Bek hemen derhal bütün insanları Derbent'e pürüzsüz salıverdi. Derbent'ten ise onları Şirvanşah çadırına yolladılar.

Rus Devletine gitmektense Şirvanşah Devletine gidip, bizi bağışlaması için makamında ricada bulduk. Ve o bize hiç bir şey vermedi, güya kalabalığız diye. Daha çok bizi suçladı. Ve kim nereye gideceğini bilemeden ağlayarak ayrıldık. Kimin Rus Devletinde nesi kalmışsa o Rus Devletine geri döndü. Kimin borcu, vereceği varsa onlarda gözü nereyi gösteriyorsa oraya gitti. Bazıları ise Şema hı'da kaldı. Diğer bazıları ise Bakü'ye çalışmaya gittiler.

Ben ise Derbent'e, Derbent'ten de Bakü'ye, sönmeyen ateşin yandığı yere¹⁷ gittim. Bakü'den ise deniz ötesine Çapakur'a¹⁸ gittim.

Çapakur'da altı ay yaşadım, Sari'de Mazenderan topraklarında¹⁹, bir ay yaşadım. Oradan ise Amol'e²⁰ ve burada bir ay yaşadım. Oradan da Demavend'e²¹, Demavend'den Rey'e²². Burada (Hz.) Ali'nin çocuklarından ve (Hz.) Muhammed'in torunlarından şah Hüseyin'i şehit etmişler. Canilere, (Hz.) Muhammed'in beddua'sı isabet etmiş, yetmiş şehir viran olmuş.

Rey'den Kaşan'a gittim ve burada bir ay kaldım. Kaşan'dan ise Nain'e, Nain'den Yezd'e²³ gittim ve burada da bir ay kaldım. Yezd'den ise Sircan'a, Sircan'dan da Tarom'a²⁴. Burada ev hayvanlarını hurma ile besliyorlar. Dört altına bir batman hurma satıyorlar. Tarom'dan Lar'a, Lar'dan ise Bender'e, Ormuz iskelesine gittim. Ve burada Hint Denizi, Farsça; Hindistan Deryası; Buradan Ormuz şehrine gitmek için dört mil.

Ormuz ise ada'da bulunuyor ve deniz her gün iki kez onu basıyor. Ve burada ilk orucu (paskalya) geçirdim. Ormuz'a ise oruç'tan dört hafta önce geldim. Ve onun için şehirlerin hepsinin ismini yazmadım. Çünkü daha birçok büyük şehir bulunmaktaydı. Ormuz'da güneş sıcağı devasa. İnsanı yakacak kadar sıcak. Ormuz'da bir ay kaldım. Ormuz'da ise orucun dokuzuncu günü tava'da²⁵ beygirlerle Hint Denizi'nin aşığına gittim.

---

¹⁷ Sönmeyen ateşin yandığı yer: Burada kastedilen Bakü ve civarında üretilen gaz (gaz yağı) ve kara yağ. Eskiden bu isimle bilinmekteydi.

¹⁸ Çapakur: Hazar Denizi civarında bir şehir.

¹⁹ Mazenderan: İran'da bir bölgenin ismi.

²⁰ Amol: Mazenderan bölgesinin merkezi.

²¹ Demavend: Elbrus Sıradağlarının en yüksek yeri.

²² Rey. İran'da bir şehir.

²³ Kaşan, Nain, Yezd: Hazar Denizi kenarındaki Ormuz boğazındaki şehirler sıralanmaktadır.

²⁴ Sircan, Tarom: İran'da şehir isimleri.

²⁵ Tava: Yelkenli güvertesiz gemi.

Ve biz Maskat'a²⁶ kadar on gün deniz yoluyla gittik. Maskat'tan Dega'ya²⁷ ise dört gün, Dega'dan Gucarat'a²⁸, Gucarat'tan ise Kambey'e²⁹. Boya ve cila burada çıkarılıyor. Kambey'den Çaul'a³⁰ yüzdük. Çaul'dan ise biz paskalya'nın yedinci haftası çıktık. Tava'da Çaul'a kadar denizde altı hafta gittik.

Ve burada, Hindistan'da, sıradan insanlar çıplak ayakla yürüyorlar, başları açık, göğüsleri açık, saçları ise tek örgülü hamile kadınlar bulunmaktadır. Her yıl çocuklar doğuyor. Çocuk ise onlarda çok. Sıradan insanların, kadın ve erkeklerin ayakları, hepsinin de açık ve siyah. Nereye gitsem arkamda insanlar, beyaz insanı takip ediyorlar. Oradaki prensin başında fata³¹ bulunmakta, diğer fata ise belde, oradaki beylerde ise fatanın birisi omzunda, diğeri ise belde, prens hanımlarında ise fata'nın biri omuz üzerinden aşağı atılmış, diğeri ise belde olduğu halde yürüyorlar. Prenslerin ve beylerin hizmetçilerinde ise fata'nın biri bele dolanmış, hem kalkan hem de elde kılıç, diğerleri mızraklarla, öbür diğerleri hançerlerle, ötekileri ise kılıçlarla, başkaları ise ok ve yaylarla; ve ayakları tamamen yalın ve sağlam, saçlarını ise kesmiyorlar. Sıradan kadınlar başları ve göğüsleri açık geziyorlar. Çocuklar ise yalın ayak yedi yaşına kadar geziyorlar. Mahrem yerleri dahi açık. Çaul'dan karadan gittik. Sekiz günde Pali'ye, Hint Dağlarına ulaştık. Pali'den ise Hindistan şehri Umri'ye on günde gittik. Umri'den Cunnar'a kadar ise yedi günü yolda geçirdik.

Burada, Hintli Han Cunnarlı Asat Han hükmediyor (yönetiyor). O da Tucar Meliki'nin himayesinde yaşıyor. Ordular ona, Tucar Meliki tarafından verilmiş, yetmiş bin kadar diyorlar. Tucar Meliki'nin himayesinde iki yüz bin asker var ve onlar kâfirlerle yirmi yıldır savaşıyorlar. Kâfirler onu hiç bir zaman yenemediler. Ve o, onları defalarca yenmiş. Asat Han insanların sırtında dolaşıyor. Onun filleri, yiğit atları, hem de Horasanlı³² askerleri çok. Bazı atlarını Horasan topraklarından, bazılarını Arap topraklarından, diğer bazılarını Türkmen ve Çağatay topraklarından getiriyorlar. Hepsini de tavalarda Hint gemileriyle getiriyorlar.

Ve ben, günahkâr, tayımı Hint topraklarına getirdim. Onunla Cunnar'a yaradanın yardımıyla sağ salim ulaştım. Ve onu yüz rubleye sattım. Kış mevsimi, paskalya bayramının ellinci günü başladı. Cunnar'da kışladım. Burada iki ay yaşadım. Her gün gece ve gündüz, dört ay boyunca her yerde

²⁶ Maskat: Arabistan Yarımadasında Oman kıyısında liman.

²⁷ Dega: İran Körfezinde liman ismi.

²⁸ Gucarat: Hindistan'ın batısında bir bölge.

²⁹ Kambey: Kambey Körfezinde liman.

³⁰ Çaul: Hindistan'ın batı sahilinde liman.

³¹ Fata: Baş'a, omuz'a ve bel'e giyilen bir çeşit giyecek, duvak.

³² Horasanlı: Müslüman olup Hint kökenden olmayanlara verilen isim.

su ve çamur var. Bu günlerde onlar herk ediyorlar ve buğday, pirinç, bezelye ve yenecek ne varsa ekiyorlar. Onlar şarabı büyük cevizlerden yapıyorlar. Hint Kozi³³ (Hindistan cevizi) adı veriyorlar. Braga'yı (bir çeşit ev şarabı) ise tatna'dan³⁴ yapıyorlar. Atları burada nohut ile besliyorlar ve khiçri³⁵ şeker ve yağ ile kaynatıyorlar ve onlarla atları besliyorlar. Sabahtan ise şeşni³⁶ veriyorlar. Hindistan topraklarında beygir alış verişi bulunmuyor. Onların topraklarında öküz ve manda doğmaktadır (çok sayıda yetiştirilmektedir). Hayvanların sırtına biniyorlar, eşya ve başka şeyler (gücünden istifade ederek) taşıyorlar, her şey yapıyorlar.

Cunnar şehri kayalar üzerinde bulunuyor ve hiç bir şeyle sağlamlaştırılmamış, yaratan koruyor. O dağa yol bir gün sürüyor. Yollar dar, iki kişi yan yana yürüyemiyor, art arda yürüyebiliyor.

Hindistan topraklarında tüccarları hanlara yerleştiriyorlar. Misafirlere yemekleri hizmetçiler (kadın hizmetçiler) pişiriyor, yatağı hizmetçiler seriyor ve misafirlerle uyuyorlar. (Eğer onunla yakın münasebetin varsa, iki para, eğer yakın münasebetin yoksa bir para veriyorsun. Burada geçici nikâh kuralına göre çok kadın var. O takdirde yakın münasebet ücretsiz). Beyaz insanları daha çok seviyorlar.

Kışın, onlarda, sıradan insanlar fata'nın biri belde diğeri omuzlarda, üçüncüsü ise başta olduğu halde geziyorlar, prensler (knyazlar)³⁷ ve beyler ise dolama çorap, gömlek, kaftan ve omuzlara kadar fata giyiyor. Diğeri fata'yı ise bellerine sarıyorlar, üçüncü fata'yı ise başlarına doluyorlar. (Yarabbi, Ulu Yaradan. Gerçek Tanrım, Yüce Gönüllü Allah, Merhametli Allah!).

Ve o Cunnar'da han, besermen³⁸ olmadığımı ve Rus olduğumu öğrenince tayımı elimden aldı. Ve o dedi ki: «Hem tayı iade ederim, hem üstüne bin altın veririm, sadece besermen ol. Eğer besermen olmazsan hem tayını alırım hem de senin canına karşılık bin altın alırım». Ve bana dört gün süre verdi. Spasov günü³⁹ Uşpens orucu⁴⁰. Ve yüce yaratıcı kendi mübarek bayramında halime acıdı. Beni, suçluyu (günahlı kulunu) bırakmadı. Kendi merhametiyle Cunnar'da inançsızların/gâvurların arasında beni öldürmedi. Spasov gününün arefesinde Horasanlı haznedar Muhammed geldi. Ve ben ona, benim için zahmet gösterip uğraşması ricasında bulundum. Ve o

---

³³ Hint Kozi: Hindistan cevizi.

³⁴ Tatna: Palmiyenin bir çeşit kabuğundan elde edilen içecek.

³⁵ Khiçri: Pirinçten yapılan bir çeşit Hint yiyeceği.

³⁶ Şeşni: Atlara yedirdikleri bir çeşit yaprak.

³⁷ Knyazlar: Ortaçağ Rusya'sında yöneticilere verilen isim.

³⁸ Besermen/basurman: Müslümanlara verilen kabaca bir ifade. Müslümanların başka dinden olanlara gavur/kafir demesi gibi.

³⁹ Spasov Günü: 6 Ağustos günü.

⁴⁰ Uşpens Orucu: Hıristiyanlık inancına göre 1 ile 15 Ağustos arası tutulan oruç.

şehre, Asad Han'a gitti. Benim hakkımda kendi dinlerine döndürmemeleri için ricada bulundu. Ve tayımı han'dan geri aldı. Böyle şerefli biri Spasov gününün mucizesi olsa gerek. Eh böyle işte Hıristiyan Rus kardeşler, Hint topraklarına kim gitmek isterse kendi dinini (dini inancını) Rus Devletinde bıraksın. Ve (Hz.) Muhammed'e eğilimli olan Hindistan topraklarına gitsin.

Köpek besermenler bana yalan söylediler. Bizim mallarınız çok, Rus topraklarında ise hiç bir şey yok. Besermen toprakları için bütün mallar iyi, biber ve boya ucuz. Denizden öteye sığır taşıyanlar vergi (gümrük) ödemiyor. Ama bize vergisiz (gümrüksüz) mal taşıtmazlar. Vergi (gümrük) çok. Denizde eşkıya çok. Kafirler haydutluk yapıyorlar, onlar Hıristiyan ve besermen olmayanlar: donuk taştan kalıplara tapıyorlar ve ne İsa'yı ne de Muhammed'i biliyorlar.

Cunnar'dan Uspenye'ye çıktık. Bidar'a, onların büyük şehrine gittik. Bidar'a bir ayda ulaştık. Bidar'dan Kulongiri'ye ise beş günde, Kulongiri'den Gulbarg'a da beş günde vardık. Bu büyük şehirlerin arasında birçok başka şehir de var. Her gün üç şehir geçiyorduk, bazen de dört şehir geçiyorduk. Kaç kov⁴¹ o kadar da şehir. Çaul'dan Cunnar'a yirmi kov, Cunnar'dan Bidar'a kadar ise kırk kov, Bidar'dan Kulongiri'ye dokuz kov. Ve Bidar'dan Gulbarg'ga ise dokuz kov.

Bidar'da pazarlıkla at, kamka⁴², ipek, diğer başka mallar ve siyah köle satıyorlar. Burada başka mallar ise yok. Bütün mallar Hindistan'dan. Yenecek türünden ise sadece sebzeler var. Rus toprakları için burada mal yok. İnsanların hepside siyah, hepside şerir, büyücü, hırsız, aldatan, zehir, zehirle kendi yöneticilerini zehirliyorlar. Kadınlar ise sürtük (gezginici).

Hindistan topraklarında prenslik yapanların hepsi de Horasanlı ve beyleri de Horasanlı. Hintlilerin hepside yaya ve atlı Horasanlıların önünde yürüyorlar. Geri kalanların hepsi de yaya, hızlı yürüyorlar, ayakları yalın, elde kalkan, diğer elinde kılıç, diğer bazıları da büyük düz yay ve oklarla. Savaşı daha çok fillerin üstünde yapıyorlar. İleride yaya askerler gidiyorlar, onların arkasından silahlı Horasanlılar, kendileri zırhlı ve atlı. Fillerin başına ve dişlerine kantar⁴³ ağırlığında büyük dövme kılıçlar bağlıyorlar ve çelik zırh giydireyorlar ve fillerin üzerinde kuleler yapılmış ve o kulelerde silahlı zırhlı on ikişer insan ve onlarda top ve ok bulunmaktadır.

Burada, şeyh Alaaddin'in yattığı yerde Aland isminde bir yer var ve orada fuar oluyor. Yılda bir defa o fuar'a ticaret yapmak için Hindistan Devleti dolup boşalıyor. Burada on gün alış-veriş yapıyorlar. Bidar'dan on iki kov. Buraya bir attan yirmi bin ata kadar getiriyorlar, satmak için her

⁴¹ Kov: Hindistan'da uzunluk ölçü birimi. 1 kov 10 km civarında.

⁴² Kamka: Altın işli ipek kumaş.

⁴³ Kantar: Ağırlık ölçü birimi.

türlü mal getiriyorlar. Hindistan topraklarında en iyi fuar burası. Şeyh Alaaddin günü anısına her türlü mal alıyorlar, satıyorlar. Bizdeki şekliyle Pokrov Svyatoy Bogoroditsı⁴⁴. O Aland'da birde guguk kuşu var. Gece uçuyor, "guk-guk" diye ötüyor. Kimin evine uçup ve öterse orada insan ölüyor. Kim onu öldürmek isterse, kuş ona ağzından ateş bırakıyor. Mamonlar⁴⁵ gece geziyorlar ve tavuk yakalıyorlar. Onlarsa tepelerde ve kayalıklarda yaşıyorlar. Maymunlar ise ormanda yaşıyorlar. Maymunlardan da prens var. Kendi askerleriyle geziyor. Eğer maymunu biri incitirse, kendi prenslerine şikâyetle bulunuyorlar ve o incitenin üzerine ordusunu gönderiyor. Onlarda, şehre gelişi ile evleri yıkıp döküyorlar ve insanları öldürüyorlar. Maymun ordusunun tesiri çok büyük. Dilleri ise kendilerine özgü. Çok yavruluyorlar. Anasına babasına benzemeyen yavruları yola atıyorlar. Başka Hindistanlılar onları topluyor ve çeşitli zanaatlar da kullanmak amacıyla eğitiyorlar, ya da satıyorlar. Özellikle gece satıyorlar ki geri yolu bulamasınlar. Bazılarını da eğitiyorlar (insanları eğlendirmek için).

Onlarda bahar Pokrov Svyatoy Bogorodits'ten başladı. Şeyh Alaaddin anısına Pokrov'dan iki hafta sonra baharın başlangıcında bayram yapıyorlar. Bayram sekiz gün sürüyor. Onlarda hem bahar üç ay, hem yaz üç ay, hem kış üç ay, hem güz üç ay.

Bidar, Hindistan besermenlerin taht şehri. Şehir büyük ve nüfus kalabalık. Sultan genç, yirmi yaşında, beyler yönetiyorlar. Ülkeyi Horasanlılar yönetiyorlar ve (onların) hepsi de savaşıyorlar. Horasan beyi Melik-et-Tucar burada yaşamaktadır. Onun, kendisinin iki yüz bin askeri var. Melikhan'ın ise yüz bin askeri var. Farat han'da yirmi bin asker var. Hanların çoğunun onar bin kadar askeri var. Sultan'ın ordusunun asker sayısı üç yüz bini bulmaktadır.

Ülke çok nüfuslu. Köyde yaşayanlar çok fakir. Beyler, (ülkede) büyük nüfus sahibi ve zengin. Beyleri gümüş sedyelerde gezdiriyorlar (taşıyorlar). Altın koşum takımlı atları önden tutup götürüyorlar. Yirmi kadar atlı götürüyor. Onların ardında ise üç yüz kadar atlı ve beş yüz yaya asker, on kadar borazan, davullu on insan ve kavalcı on insan bulunmaktadır.

Sultan, eşi ve annesiyle gezintiye çıktığında ardından on bin atlı, elli bin yaya asker onu takip ediyor. İki yüz kadar da fil çıkarıyorlar. Ve hepside yaldız silahlı, onların önünde yüz borazan, yüz oyuncu, altın koşum takımıyla üç yüz atlı takip ediyor. Yüz maymun, yüz cariyeye, bunlara gaurıklar adı verilmektedir.

---

⁴⁴ Pokrov Svyatoy Bogoroditsı:1 Ekim tarihine denk gelmektedir. Hıristiyanlık inancında dini merasim günleri.

⁴⁵ Mamonlar: Yırtıcı hayvanlar (canavarlar).

Sultan'ın sarayına yedi kapıdan gidiliyor, her bir kapıda yüz muhafız var ve yüz kâfir kâtip bulunuyor. Onlar, saraya girip çıkanları kaydediyorlar. Başka ülkeden birinin içeri girmesine izin vermiyorlar. Sultanın sarayı çok ihtişamlı. Duvarlarda altın boyalı oymalar bulunmakta ve son taştaki oyma altınla çok güzel boyanmış. Ve sarayda sultanın kabı kacağı değişik.

Geceleri, Bidar şehri kuttuval'ın⁴⁶ emri altında bin muhafızla korunuyor. Atlı ve silahlı ve herkesin ellerinde meşale var.

Tayımı Bidar'da sattım. Altmış sekiz futun para harcamıştım ona. Onu bir yıl besledim. Bidar'da sokaklarda yılanlar sürünüyor. Uzunluğu iki kulaç kadar var. Filipov Orucun da⁴⁷ Kulongiri'den Bidar'a geri döndüm. Tayımı Noel Bayramında sattım.

Burada, Bidar'da Ulu Paskalya'ya kadar durdum. Birçok Hindistanlı ile tanıştım. Onlara kendi dinimi (inancımı) açıkça söyledim. Besermen olmadığımı, İsa'nın dininden olduğumu söyledim. Hıristiyan'ım ve adımda Afanasiy. Besermenlikteki ismim ise *hoca Yusuf Horasani*. Hindistanlılar bundan sonra benden hiç bir şey saklamadılar. Ne kendi yemekleri hakkında, ne ticaret'te, ne ibadetlerinde, ne başka şeylerde, ne kendi hanımları hakkında hiç bir şey gizlemediler.

Onların dini hakkında sorup sordurdum. Onlar bana: "biz (Hz.) Âdeme inanıyoruz, Butlar, (Hz.) Âdem'in var ve bütün neslin ondan olduğunu söylüyorlar. Hindistan'da toplam da seksen dört din var. Ve hepsi de But'a inanıyor. Başka dindeki insanlarla birlikte (içki) içmiyorlar, yemiyorlar ve evlenmiyorlar. Onlardan bazıları koyun, tavuk, balık ve yumurta yiyorlar, ama sığırları ise hiç kimse yemiyor.

Bidar'da dört ay buldum ve Hintlilerle ağız birliği yapıp Parvat'a, Buthane'nin⁴⁸ olduğu yere gitmeyi kararlaştırdık. Orası onların Kudüs'ü, Besermenler için Mekke gibi. Buthane'ye Hintlilerle bir ay yol gittik. O Buthane'de beş gün süren bir fuar vardı. Ulu Buthane Tver'in (Tver şehrinin)⁴⁹ yarısı, taşlı, But'un işleri taşa kazınmış. Buthane'nin etrafına on iki taç kazınmış. But'un mucize gerçekleştirdiği, değişik tiplerde olduğu: Birincisi, insan suretinde; ikincisi, insan ama fil hortumuyla, üçüncüsü, insan maymun suretinde; dördüncüsü, yarısı insan yarısı yırtıcı vahşi hayvan. Bütün hepsinin de kuyruğu var. Hep taştan yapılmış, kuyruğu da bir kulaç boyunda ve omzundan atılmış vaziyette.

⁴⁶ Kuttuval: Kale komutanı.

⁴⁷ Filipov Orucu: 14 Kasım'dan Noel Bayramına kadar olan süre.

⁴⁸ Buthane: İçerisinde ibadet yapılan mekân.

⁴⁹ Tver: Günümüzde Rusya Federasyonu'nun sınırları içerisinde bulunmaktadır. Yazarın kendisinde Tverlidir.

But bayramında⁵⁰ bütün Hindistan orayı ziyarete geliyor. Ve Buthane’de yaşlısı genci, kadını kızı herkes tıraş oluyor. Saçlarını tıraş ediyorlar, sakallarını ve başını kazıtıyorlar ve Buthane’ye giriyorlar. But için adam başı iki şeşkeni⁵¹ alıyorlar. Atlar için ise dört fut⁵² alıyorlar. Buthane’ye yirmi bin lakh⁵³ kadar insan, bazı zamanlarda yüz bin lakh kadar insan gelip gidiyor.

Buthane’de dahi But büyük siyah taştan yontularak yapılmış ve kuyruğu da üzerinden atılmış vaziyette. Bizans kralı Yustinian⁵⁴ gibi sağ elini yükseğe kaldırarak uzatmış vaziyette ve But’un sol elinde mızrak bulunuyor. Bedenine hiç bir şey giydirilmemiş, sadece kalçalar sargı ile dolanmış, çehre ise maymunların çehresine benziyor. Başka Butlar ise çırıl çıplak, hiç bir şey giydirilmemiş, avret mahalli açık. Butlar’ın eşleri ve çocukları da çıplak, avret mahalli açık. But’un önünde ise büyük bir öküz, siyah taştan yontulmuş tamamen yaldızlı (altın boyamalı). Hem onu tırnağından öpüyorlar ve üzerine çiçekler serpiyorlar. Ve But’un üzerine de çiçekler serpiyorlar.

Hintliler hiç bir şeyin etini yemiyorlar. Ne sığırın, ne koyunun, ne balığın, domuz onlarda çok olduğu halde ne de domuz eti yiyorlar. Gündüzün iki kez yiyorlar, gece ise yemiyorlar. Ne şarap ne de sığa⁵⁵ içiyorlar. Besermenlerle beraber yiyip içmiyorlar. Yemekleri kötü. Beraber yemek yemiyorlar, içki içmiyorlar, hatta hanımıyla bile. Onlar ise pirinç, yağlı khiçri, değişik otlar yiyorlar. Onları yağ ve sütle kaynatıyorlar. Hepsinde sağ elleriyle yiyorlar, sol elleriyle hiç bir şey tutmuyorlar. Bıçak ve kaşık bilmiyorlar. Yolda ise her biri lapa pişirmek için tencere taşıyor. Besermenlerden biri tencereye veya yemeğe bakmaması için onlardan yüz çeviriyorlardı. Eğer bir besermen bakarsa o yemeği yemiyorlar. Kimsenin görmemesi için örtü ile üstünü örtüp o zaman yiyorlar.

Ruslar gibi onlar da doğu’ya doğru ibadet ediyorlar. İki ellerini yukarı kaldırıyorlar ve alınlarına sürüyorlar (değdiriyorlar), aşağı doğru toprağa uzanıyorlar. Kâh toprağa yüz sürüyorlar kâh selam veriyorlar. Yemeğe oturduklarında ise ellerini ve ayaklarını yıkıyorlar ve ağız’a da gargara yapıyorlar. Buthane’nin kapısı yok, doğu’ya çevrilmiş ve butların yüzleri doğu’ya dönmüş vaziyette. Onlardan biri ölürse yakıyorlar ve küllerini suya serpiyorlar. Bebek doğduğu zaman koca (çocuğun babası) teslim alıyor. Erkek çocukların isimlerini baba, kız çocukların isimlerini

---

⁵⁰ But Bayramı: Burada, Hintlilerin Tanrısı Şiva adına her yıl düzenlenen bayram kastedilmektedir. Şubat Mart ayına denk gelmektedir.

⁵¹ Şeşkeni: Gümüş para.

⁵² Fut: Para birimi.

⁵³ Lakh: 15-16. yüzyıllarda Hindistan’da ölçü birimi-yüz bin.

⁵⁴ Yustinian: Afanasiy Nikitin Hintlilerin Şiva heykelini (heykeltıraş) Bizans İmparatoru Yustinian I (527-565) heykeli ile (heykeltıraşı) karşılaştırmaktadır.

⁵⁵ Sığa: Su ile seyreltilmiş bal (sulandırılmış bal), ve aynı zamanda sarhoş eden baldan yapılmış içecek.

ise anne koyuyor. Terbiye (nezaket) onlarda yok. Ve utanmayı bilmiyorlar. Biri gelip gittiğinde rahibe gibi selam veriyorlar. İki ellerini toprağa değdiriyorlar ve herkes sessiz.

Parvat'a, butlarına ulu oruçlarında gidiyorlar. Burası onların Kudüs'ü, Besermenler için Mekke, Ruslar için Kudüs ne ise, Hintliler için de Parvat o. Gelenlerin hepside çırl çıplak, sadece kalçalarında sargı var. Kadınlarda çıplak, sadece fataları kalçalarında. Başka diğerleri ise fatalı, boyunlarında incileri ve yakutları çok, kollarında altın bilezikleri ve ellerinde altın yüzükleri var (Vallahi de) Buthane'nin içine öküz üstünde giriyorlar, her bir öküz'ün boynuzu bakır kaplama ve boynunda üç yüz çan ve tırnaklar bakırla nallanmış vaziyette. O öküzlere onlar aççe adı veriyorlar. Hintliler öküzlere baba, ineklere ise ana adı vermekteler. Onların tezekleriyle ekmek ve yemek pişiriyorlar. Tezeklerin külleriyle yüzlerine ve bütün vücutlarına işaretler yapıyorlar. Onlar pazar ve pazartesi günleri günde bir defa yiyorlar. Hindistan'da sürtük kadın çok ve onun için ucuz. Eğer onlarla yakın ilişkiye geçmek istiyorsan iki para ver, paranı rüzgâra atmak istiyorsan altı para ver. Bu yerlerde böyle adet var. Köle fahişeler ucuz. Dört fun iyi, beş fun iyi ve siyah, siyah simsiyah... (kadın cinsel organının ismi geçmektedir), küçük ve iyi.

Besermenlerin ulu bayramından önce Parvat'tan Bidar'a on beş günde geldim. İsa Mesih'in diriliş bayramı Paskalya ne zaman bilmiyorum. Emarelere göre (alametlere göre) Paskalya, Besermenlerin bayramından dokuz veya on gün önce girdiğini tahmin ediyorum. Yanımda hiç bir şey yok, bir kitap bile. Rus Devletinde yanıma kitap aldım. Beni soyduklarında kitaplar kayboldu. Ve Hıristiyanlık dininin farizalarını yerine getiremedim. Hıristiyanlık bayramlarını, ne Paskalya'yı, ne (Hz.) İsa'nın doğumunu, Çarşambaları ve Cumaları kutlayamıyorum (tutamıyorum)⁵⁶. Ve başka inançtaki insanların arasında yaşarken Allah'a dua ediyorum. O bizi muhafaza etsin. «Büyük Allah'ım, gerçek olan sensin. Sen Yaradansın. Sen Ulusun. Merhametli Allahsın, lütufkâr Allahsın, en merhametlisin, iyiliği seversin. Sen herkese yardım edersin ve merhametlisin. Allah'ım sen birsin, bütün şan ve şöhretlerin padişahısın. Yeri ve Gök'ü sen yarattın».

Rus Devletine gidiyorum (dini inancım öldü, besermen orucunu tuttum düşüncesiyle). Mart ayı geçti, Pazar günü besermenlerle oruca başladım, bir ay tuttum, ne et, ne de etli sütlü hiç bir yemek yemedim. Günde iki defa ekmek yiyip ve su içiyordum (kadınla yatmadım). Ve İsa'ya yaratıcıya yeri gök'ü kim yarattı ise ona dua ettim. Başka bir yaratıcının adını dahi söylemedim. (Yaradanım,

---

⁵⁶ Hıristiyanlık dinine tabi olanlar Hz. İsa'nın doğum gününü, Paskalya bayramını, Çarşamba ve Cuma günlerini kutlamaktadırlar.

Üç Deniz Ötesine Seyahat

merhametli Allah'ım. Yüce yaradan sen iyilik yaparsın). Şöhrete layık padişah'sın. (Yaradan, sen benim dayanağımsın, en büyük lütuf ve ikram sahibisin, Yaradan ve Yaratılana dair sen her şeysin).

Ormuz'dan deniz yoluyla Kalhat'a kadar gidiş on günde, Kalhat'tan Dega'ya ise altı günde, Dega'dan Maskat'a altı günde, Maskat'tan Gucarat'a on günde, Gucarat'tan Kambey'e dört günde, Kambey'den Çaul'a on iki günde ve Çaul'dan Dabhol'a altı günde gidilmektedir. Dabhol Hindistan'da besermenlerin son iskele şehri. Dabhol'dan Kojikod'a yirmi beş gün yol sürmektedir. Kojikod'dan Seylon'a on beş günde, Seylon'dan Şabat'a bir ayda, Şabat'tan Pegu'ya yirmi günde, Pegu'dan Güney Çin'e bir ayda deniz yoluyla gidilmektedir. Güney Çin'den Kuzey'e kara yoluyla altı ay, deniz yoluyla dört günde gidilmektedir. (Yaradan, dinlenecek, yatacak, duracak bir yer versin).

Ormuz büyük iskele. Dünya'nın her yerinden insan burada bulunuyor. Her türlü mal bulunmaktadır. Dünya'da olan her şey Ormuz'da var. Vergi de büyüktür. Her maldan yüzde on vergi almaktadırlar.

Kambey Hint Denizinin tamamının iskelesi. Burada alaça'ları.⁵⁷ pestryadları⁵⁸, kindyakileri⁵⁹ satışa çıkarıyorlar. Burada mavi renkli boya yapıyorlar. Vernik, kırmızı akik ve tuz burada meydana geliyor (çıkarılıyor/yapılıyor).

Dabhol iskelesi de çok büyük. Buraya Mısır'dan, Arabistan'dan, Horasan'dan, Türkistan'dan, Bender-Ormuz'dan atlar getiriyorlar. Buradan karayoluyla Bidar'a ve Gulbarg'a bir ayda gidiyorlar.

Kojikode bütün Hint Denizi'nin iskelesi. Allah hiçbir gemiye göstermesin, onun önünden geçip gitmek çok zor. Biri onu kaçırırsa daha ileriye denizi selametle geçemez. Orada biber, zencefil, hindistan cevizinin çiçekleri, hindistan cevizleri, tarçın, karanfil, baharat kökleri ve bütün hepsinin kökeni ve çok miktarda yetiştiği yer burasıdır. Her şey ucuz. (Esir ve esireler çok sayıda var. Hepside esmer ve güzel).

Seylon ise Hint Denzinde epey büyük bir iskele. Orada, yüksek dağda, insanların cediti (ilk insan) (Hz.) Âdem yatmaktadır. Dağın civarında ise çok değerli taşlar çıkarıyorlar. Bunlar yakut, fatis⁶⁰,

⁵⁷ Alaça: İpek ve pamuk ipliğinden dokunmuş kumaş.

⁵⁸ Pestroyad: Çeşit çeşit ipten yapılmış pamuklu kumaş.

⁵⁹ Kindyaki:Pamuklu keten.

⁶⁰ Fatıs: Kökeni farsça "fade" kelimesinden olan fatıs: düğme yapımında kullanılan değerli taş.

akik, binçai⁶¹, kristal, sumbada⁶². Filler orada yetişiyor, fiyatını da boyuna endamına göre veriyorlar, karanfili ise tartı ile satıyorlar.

Şabat iskelesi de Hint Denzinde gayet büyük. Orada, Horasanlılara, büyük veya küçük için gününe bir tenke⁶³ aylık ödüyorlar. Horasanlı evlendiğinde ona Şabat Prensi kurban için bin tenke, aylık olarak her ay da elli tenke veriyor. Şabatta ipek, sandal, inci üretiliyor ve hepside ucuz.

Pegu iskelesi de büyük. Orada hintli dervişler yaşıyor. Orada kıymetli taşlar üretiliyor: Lal, gök yakut, kirpuk⁶⁴, ve onları da dervişler satıyor.

Çin iskelesi de çok büyük. Orada porselen yapıyorlar ve kilo ile ucuza satıyorlar. Onların hanımları kocaları ile gündüzün yatıp uyuyorlar. Geceleri ise yeni gelen misafirlerin yanına gidip onlarla yatıp uyuyorlar, yeni gelen misafirlere azık parası veriyorlar. Yanlarında tatlı yiyecekler taşıyorlar, şarapları da tatlı, kadınlar, tüccarlar sevsinler diye yedirip içiriyorlar. Kendi ülkelerinin insanları esmer olduğu için beyaz insanları ve tüccarları seviyorlar. Hanım, tüccardan hamile kalıyor ve koca tüccara para veriyor. Beyaz çocuk doğduğunda tüccara üç yüz tenke ödüyorlar, esmer çocuk doğduğunda ise tüccara hiç bir şey ödemiıyorlar. Tüccar sadece bedava yemiş içmiş oluyor (onların geleneklerine göre).

Şabat Bidar'dan üç ay kadar uzaklıkta. Daphol'dan Şabat'a ise deniz yoluyla iki ayda gidilmektedir. Kuzey Çin'e ise Bidar'dan Deniz yoluyla dört ayda gidilmektedir. Orada porselen yapıyorlar ve her şey ucuz. Seylona, deniz yoluyla iki ayda gidiliyor, Kojikode'ye bir ayda gidiliyor.

Şabat'ta ipek, yuvarlak inci, sandal üretilmektedir. Fillerin cüssesine göre fiyat veriliyor. Seylon'da ammon⁶⁵, gök yakut, fatis, kristal ve akik üretilmektedir. Kojikode'de biber, hindistan cevizi, karanfil, fufal⁶⁶ meyvesi ve küçük hindistan cevizi çiçekleri üretilmektedir. Gucarat'ta vernik boyası, Kambey'de ise kırmızı akik üretilmektedir.

Rayçure'de elmas üretilmektedir. Elmas'ın poçka'sı⁶⁷ (değerli taşların ağırlık ölçüsü) beş rubleden, eğer çok iyi ise on rubleden satıyorlar. Yeni maden elmasın poçkası (beş keni, siyahı dört - altı keni, beyaz elmas ise bir tenke). Elmaslar taşlı bir dağ'dan çıkarılıyor. Elmaslar taşlı

⁶¹ Binçai: Sarrafiye süslemelerinde kullanılan nar rengine kıymetli taş.

⁶² Sumbada: Türkçede *korindon* olarak ifade edilen ve aslen Fransızca olan bir çeşit mineral. Cam rengine, saydam ve değişik renklerde alüminyum taşı.

⁶³ Tenke: Horasanlıların kullandığı para birimi.

⁶⁴ Kirpuk: Eski Rusçada kirpuk olarak adlandırılan kelimenin Türkçedeki karşılığı kırmızı yakut taşı.

⁶⁵ Ammon: Kıymetli taş. Büyük ihtimal elmas.

⁶⁶ Fufal: Bir çeşit meyve. Muhtemelen Hindistan taraflarında yetişmektedir.

⁶⁷ Poçka: Değerli taşların ağırlık ölçüsü.

dağdan çıkarılıyor, taşlı dağ'ın bir lokot'u⁶⁸ (uzunluk ölçü birimi, bir lokot 0,65m dir.) için; yeni madene iki bin altın funt, eski madene on bin funt ödüyorlar. O toprakları Melikhan kullanıyor ve sultana hizmet ediyor. Bidar'dan otuz kov.

Yahudiler ise, Şabat sakinlerinin inancının doğru olmadığını söylüyorlar. Onlar ne Yahudi ne Besermen ne de Hıristiyan, onların dini inancı başka. Dini inançları Hintlilere ait. Musevilerle de, besermenlerle de ne yiyorlar ne de içiyorlar, hiç bir et yemiyorlar. Şabat'ta her şey ucuz. Orada ipek ve şeker üretiliyor ve her şey çok ucuz. Oralarda, ormanda mamonlar ve maymunlar dolaşiyor. Yollarda insanlara saldırıyorlar. İnsanlar mamonlar ve maymunlar yüzünden yolda gitmeye korkuyorlar.

Şabat'tan kara yoluyla on ayda, deniz yoluyla ise dört ayda gidilmektedir <Bu kısımda okunaksız metin bulunmaktadır>. Ev geyiklerinin göbeğini kesiyorlar ve onlardan misk üretiliyor. Yabani geyikler ise ormanda ve arazide göbeklerini düşürüyorlar ve kokuyu onlar yitiriyorlar. O zaman misk taze olmuyor.

Hindistan'da, mayıs ayının birinde Paskalya bayramını kutladım. Besermen Bidar'da, besermenler bayramı ayın ortalarında kutladılar. Oruç tutmaya ise nisan ayının birinci günü başladım. Pekâlâ ya Hıristiyan Rus beyefendiler! Kim ki bir çok ülke gider, onun başına bir çok bela gelir ve dini inancını (Hıristiyanlık inancını) kaybeder. Ben ki esir kul Afanasiy, dinim (Hıristiyanlık) için eziyet çektim. Dört Ulu Paskalya orucu ve dört Ulu Paskalya bayramı geçti. Ben ise mücrim ne zaman Ulu Paskalya orucu, ne zaman Paskalya bayramı olduğunu bilmiyorum. Ne İsa Mesih'in doğumunu, ne diğer bayramları, ne Çarşambayı ne Cuma'yı hiç birini yerine getiremiyorum. Ne de bir kitap var yanımda. Beni soyduklarında kitaplarımı almışlardı. Ve ben, bunca belalardan sonra Hindistan'a gittim. Çünkü Rus Devletine dönmek için hiç bir şeyim yoktu. Hiç bir malım kalmamıştı. İlk orucun bayramını Kâinde, diğerini Mazandran topraklarında (Mazadran bölgesinde) Çapakur'da (Çapakur şehrinde), üçüncüsünü Ormuzda, dördüncüsünü Hindistan'da, Besermenlerin arasında Bidar'da kutladım. Ve burada dinim (Hıristiyanlık) adına çok üzüldüm.

Besermen Melik dahi beni besermen olmam için çok zorladı. Ben ona dedim ki; *"Efendim! Sen ibadet ediyorsun, bende ibadet ediyorum. Sen beş defa ibadet ediyorsun, ben üç defa ibadet ediyorum. Ben garibim, ama sen ise buralısın"*. O da bana dedi: *"Senin Müslüman olmadığın ortada görülmekte. Hıristiyanlık geleneklerini yerine getirmiyorsun"*. Ve ben ciddi olarak iç geçirerek düşünüp kendime dedim: *"Şeytani bela bana, hakikatten kaydığım için, ne yapacağımı"*

⁶⁸ Lokot: Uzunluk ölçü birimi, bir lokot 0,65m dir.

da bilmiyorum, hangi yoldan gideceğimi de. Yarabbi, Yüce yaradan, her şeyi elinde bulunduran, yerin ve göğün yaratıcısı! Kullarından yüzünü çevirme, zira acınacak durumda bulunuyorum. Yarabbi, beni yanına al ve bağışla, çünkü sen beni yarattın, beni belalardan uzak tut. Yarabbi beni doğru yola döndür, bana hakikati öğret. Yarabbi, doğru yola, zira ihtiyaç içindeyim, senin karşında erdemli, faziletli biri olamadım, Benim güzel Allah'ım senin güzel günlerini kötülük içerisinde geçirdim. Ya Rabbim, sen koruyucusun, rahimsin, merhametlisin. Hem rahimsin hem merhametlisin. Övgüler sanadır". Besermen topraklarında kaldığım süre içerisinde dört Paskalya Bayramı geçti. Ama inancımı bırakmadım. Daha sonra ne olacaksa sen görüyorsun. Yaradan Allah'ım benim, ümmiyim, beni kurtar Yaradan Allah'ım.

Ulu Bidar'da, Besermen Hindistan'da ulu gecede ulu günde (kendi dini gün ve bayramlarını kastederek), süreyyaların ve oriyonların (yıldız isimleri) şafağa nasıl girdiğine baktım. Büyükayı yıldızı (Yedi yıldız kümesi) başıyla Doğu'ya dönüyordu.

Besermen bayramında Sultan ayrılış töreni gerçekleştirdi. Onunla birlikte yirmi büyük vezir, üç yüz fil, çelik silah ve zırhlı olarak donatılmış kulelerle ve kulelerde demirli olduğu halde hareket etti. Kulelerde, silahlı ve toplarla altışar kişi bulunmaktadır. Büyük fillerde ise on ikişer kişi bulunmaktadır. Her filde ise iki büyük bayrak, fildişlerinde kantarlarla büyük kılıçlar bağlı, boyunlarında ise büyük demir kantar taşı taşıyorlar. Kulaklarının arasında zırhlı silahlı, büyük demir kancalarla insan oturuyor. Onlar kancayla filleri yönlendiriyorlar. Altın koşum takımlı bin atlı, yüz arabalı deve, üç yüz borazan, üç yüz oyuncu, üç yüz hizmetçi refakat etmektedir. Sultanın kaftanı kilolarla yakutla sıvanmış vaziyette, ve çokça elmasla kaplı şapka-miğfer, ve yakutlu altın ok kılıfı, ve her tarafı altın olan üç kılıç, altın eyer, altın koşum takımı ve her şey altın. Onun önünde kafir zıplayarak kaçıyor, bağımsızlık sembolü şemsiyeyi taşıyorlar, onların önünde ise çok sayıda yaya. Arkada vahşi fil, kamka ile giydirilmiş, insanları sürüklüyor, onun hortumuna bağlı büyük demir zincir var. Sultana yaklaşmaması için onunla atları ve insanları sürüklüyorlar.

Sultanın kardeşi altın sedyede oturuyor. Onun üzerinde kadife tepelik, başlığı ise yakut ve altın, ve yirmi insan taşıyor.

Mahdum⁶⁹ altın sedyede oturuyor, onun üzerindeki yatak tepeliği ise altın başlıklı ipek ve onu altın koşum takımlı dört at çekiyor. Ve onun etrafında büyük bir çoğunluk, onun önünde şarkıcılar gidiyorlar ve çok sayıda da oyuncular var. Ve hepsi de yalın kılıçlı ve kalkanlı, mızraklı, oklu,

---

⁶⁹ Mahdum: Bey, efendi.

yaylı. Ve atlılar silahlı, kolçaklı. Başka insanlar ise çıplak, bellerinde kolçakları bulunmakta ve sadece avret yerleri kapalı.

Bidar'da dolunay üç gün durmaktadır. Bidar'da tatlı meyve (yemiş) yok. Hindistanda çok sıcaklar yok. Cidde'de, Bakü'de, Mısır'da, Arabistan'da ve Lara'da sıcaklıklar ne ise incinin doğduğu yer olan Ormuz ve Bahreyn'de de o sıcaklar bulunmaktadır. Horasan topraklarında ise sıcaklık var ama o kadar değil. Çağatay'da da çok sıcak. Şiraz'da, Yezd'de ve Kaşana'da da sıcak, ama orada rüzgâr esmektedir. Ama Gilyan'da çok bunaltıcı ve fena pişiriyor. Şamaha'da da çok pişiriyor. Bağdat da, Hums da, Şam da sıcak. Halep o kadar sıcak değil.

Sivas bölgesinde ve Gürcü topraklarında her şey bol. Türk topraklarında her şey bol bol. Moldovan topraklarında bolluk var ve ucuz, ve yenen türden. Podolsk⁷⁰ topraklarında her şey bol. Peki ya Rus Devleti (Allah korusun! Yarabbi onu koru! Bu Dünya'da ona benzeyen başka bir ülke yok. Ama neden Rus Prenslar birbirleriyle kardeşçe yaşamıyorlar. Ve Rus Toprağı kurulu ama onda adalet az ey Allah'ım).

Yarabbi, Allah'ım seni bilmeyen ümmiyim, beni kurtar. Hindistan'dan nereye gideceğim? Yolu bilmiyorum. Ormuz'a gitsem, Ormuz'dan Horasan'a yol yok. Ve Çağatay'a yol yok. Ne Bağdat'a, ne Bahreyn'e, ne Yezd'e, ve ne de Arabistan'a yol var. Her tarafı prenslerin husumeti bastı. Uzun Hasan Bek Cihanşahın mirzasını öldürmüş. Sultan Ebu Said'i ise uzaklaştırmışlar. Uzun Hasan Bek Şirazı emri altına almış ve o topraklar onun himayesini tanımamışlar. Muhammed Yadiğar ise korkusundan ona gitmiyormuş. Ama başka çaresi de yok. Mekke'ye gitsem bu da besermenlerin dinini kabul etmem demek oluyor. Onun için Dinimin hatırına, Hıristiyanlığın hatırına Mekke'ye gitmemeliyim. Orası, besermenlik dinine göre kible. Hindistan'da yaşamak demek çok masraflı demek, çünkü burada her şey pahalı. Ben tek bir kişiyim, şarap ve sığa içmediğim halde günlük yemeğime iki buçuk altın gidiyor.

Melik et Tucar Hint Denizinde eşkıyalık yapan iki Hindistan şehrini aldı. Yedi prensi ele geçirdi ve onların hazinesini aldı. Yakut, elmas yüklerini, yüzlerce diğer malların yükünü ve diğer başka malları ise onun askerleri aldı. Şehrin yanında iki yıl bekledi. Yanındaki askerleri iki yüz bin kadardı. Yüz fil ve üç yüz devesi vardı.

---

⁷⁰ Podolsk: Ukrayna'da Dnestr ırmağı kenarındaki bölgenin ismi.

Melik et Tucar kurban bayramında askerleri ile birlikte Bidar'a döndü. Bu bize göre Petrov günü⁷¹ olmaktadır. Sultan, onu karşılaması için on kov'luk mesafeye on vezirini gönderdi. Her Kov'da ise on verst⁷², her bir vezirle on bin asker ve on zırlı fil yolladı.

Melik et Tucar'ın verdiği ziyafete her gün beş yüz insan oturuyor. Onunla birlikte ziyafete üç vezir ve her bir vezirle birlikte beş yüz insan oturuyor. Ona yakın yüz beyde ziyafette hazır bulunuyor. Melik et Tucar'ın ahırında iki bin at ve bin eyerlenmiş atı gece ve gündüz hazır bulunduruyorlar. Yüz filde ahırda bulunmaktadır. Her gece yüz silahlı, yirmi borazan, savaş davuluyla on insan onun sarayını koruyor. Onun sarayının çevresinde on büyük tef ve her birini iki insan çalışıyor.

Nizam'ül Mülk, Melikhan ve Fathulla han üç büyük şehir aldı. Onların askerleri yüz bin, filleri elli kadardı. Onlar sayısız yakut ve birçok değerli taş ele geçirdiler. Ve o taşları, yakutları, elmasları Melik et Tucar adına satın aldılar ve o Bidar'a gelen tüccarlara taşların satılmasını yasakladı.

Sultan, üç veziriyle Salı ve Perşembe günleri geziye çıkıyor. Sultan'ın kardeşi, Pazartesi günü annesi ve kız kardeşiyle birlikte geziye çıkıyor. Atlarda ve altın sedyelerde iki bin cariyesi (jenok) hareket ediyor, önlerinde altın zırh takımlı yüz atlı onları götürüyor. Ve çoğunluk yaya, iki vezir ve on kadar vezir hanımı, üzerleri çuha ile örtülü elli fil hazır bulunuyor. Fillerin üzerlerinde kolçakları bellerine kadar uzanmış dörder insan ayakta duruyor. Yaya kadınlar (vezir hanımları) çıplak, içmeleri ve yıkanmaları için onların ardından su taşıyorlar. Ama biri diğerinin içtiği sudan su içmiyor.

Melik et Tucar ordusuyla Bidar şehrinden Hintliler üzerine Şeyh Alaaddin'in ölüm gününde hareket etti. Bu bize göre Pokrov Svyatoy Bogoroditsı olmaktadır. Onun askerleri elli bini buldu. Sultan elli bin kadar kendi askerlerini yolladı. Bu askerlerle üç vezir ve onların yanında otuz bin asker bulunmaktaydı. Onlarla, silahlı kuleler halinde yüz fil ve her bir kulede silahlı dört insan refakat ediyordu. Melik et Tucar, büyük Hint knyazlık şehri olan Vicayanagar'ı fethetmeye gitti. Vicayanagar prensin de üç yüz fil ve yüz bin yaya asker bulunuyor. Atları ise elli bindi.

Sultan, Paskalyadan sekiz ay sonra Bidar şehrinden çıktı. Onunla birlikte yirmi altı vezir hareket etti. O vezirlerden yirmisi besermen, altısı Hintli idi. Sultanla birlikte askerleri, yüz bin atlı, iki yüz bin yaya, silahlı kuleler halinde üç yüz fil, iki kat zincire bağlı yüz yırtıcı hayvan saraydan hareket etti.

⁷¹ Petrov Günü: Hıristiyanlıkta dini bayram.

⁷² Versta: Eskiden Ruslarda kullanılan uzunluk ölçü birimi. Bir versta 1.06 km ye eşit.

Üç Deniz Ötesine Seyahat

Sultan'ın kardeşiyle birlikte, yüz bin atlı askeri, yüz bin yaya ve yüz bin silahlı fili olduğu halde saraydan hareket etti.

Malhan'la birlikte yirmi bin atlı, altmış bin yaya ve yirmi silahlı fil saraydan hareket etti. Bederhan ve onun kardeşiyle birlikte otuz bin atlı, yüz bin yaya, silahlı kuleler halinde yirmi beş fil saraydan hareket etti. Sulhan'la birlikte on bin atlı, yirmi bin yaya, silahlı kuleler halinde on fil saraydan hareket etti. Vezirhanla birlikte, on bin atlı, otuz bin yaya, silahlı on beş fil saraydan hareket etti. Kutuvalhanla'la birlikte on beş bin atlı asker, kırk bin yaya ve on fil saraydan hareket etti. Her vezir'le on bin atlı, bazılarıyla on beş bin atlı, yaya ise yirmi bin kadar asker saraydan hareket etti. Vicayanagar prensi ile birlikte kırk bin atlı, yüz bin yaya, süslü silahlarla kırk fil ve onların üzerlerinde silahlı dörder insan olduğu halde hareket etti.

Sultanla birlikte yirmi altı vezir ve her bir vezirle on bin atlı asker, yaya asker yirmi bin, başka bir vezirle on beş bin kadar atlı insan ve otuz bin kadar da yaya hareket etti. Dört Hintli büyük vezir ve onlarla birlikte kırk bin atlı asker ve yüz bin yaya hareket etti. Onlarla az sayıda insan hareket ettiği için Sultan Hintlilere öfkeleni ve yirmi bin yaya, iki bin atlı ve yirmi fil daha ekledi. Hintli besermen sultan'ın kudreti böyle. (Muhammedi inanç onlara yarıyor). Doğru inancı (dini) Allah görüyor. Doğru din – bir olan yaratıcıyı tanımak ve onun adını temiz olan bütün mahalde ve doğrulukla zikretmek.

Beşinci Paskalya orucu için Rus Devletine gitmeyi kararlaştırdım. Besermenlerin ulu bayramından bir ay önce Bidar'dan çıktım. Ama ne zaman Paskalya, İsa Mesih'in dirilişi ne zaman bilmiyorum. Besermen orucunda onlarla oruç tuttum, onlarla yemek yedim. Paskalya'yı ise Bidar'dan on kov ilerde Gulbarg'da kutladım.

Sultan, ordusu ve Melik et Tucar ile birlikte Ulu Bayramın on beşinci gününde Gulbarg'a geldi. Savaşı kazanamadılar, yalnız bir Hint şehrini aldılar. Çok sayıda insan öldü ve çok sayıda da idam yapıldı.

Hint ulu prensi kudretli ve onun çok sayıda da askerleri var. Onun kalesi dağ'da. Baş şehri Vicayanagar çok büyük. Şehir'de üç hendek var, ırmak ise onun içinden geçiyor. Şehrin bir tarafında çengel, diğer tarafında ise vadi yaklaşmaktadır. Şaşılacak yer. Her şeye elverişli. Yol şehirden geçmekte, o taraf geçilemez. Hiçbir tarafından şehir alınamaz. Kocaman dağ ve çetin orman orada keskin yer tutuyor. Ordu şehrin altında bir aydır duruyor. Ve insanlar susuzluktan

ölüyor ve çok sayıda insan da açlıktan ve susuzluktan öldü. Suya bakıyorlardı ama ona yaklaşılmıyordu.

Hoca Melik et Tucar başka bir Hint şehrini aldı. Güçle aldı. Gece ve gündüz şehirle çarpıştı. Yirmi gün ordu yemedi içmedi, şehrin altında toplanarak bekledi. Onun beş bin en iyi askeri öldü. Şehri aldılar ve yirmi bin insanı kadın erkek kestiler. Genç yaşlı yirmi bin kadarını da esir aldılar. Esirleri de adam başı on tenkeye sattılar. Diğer bazılarını beş tenkeye, çocukları ise iki tenkeye sattılar. Paraları hiç almadılar. Baş şehri ise o almadı.

Gulbarg'dan Kallur'a gittim. Kallur'da kırmızı akik çıkmaktadır. Onu burada işliyorlar ve diğer ülkelere taşıyorlar. Kallur'da üç yüz elmasçı yaşıyor (silahları süslüyorlar). Burada beş ay buldum ve oradan da Koilkondu'ya gittim. Orada Pazar çok büyük. Oradan Gulbarg'a, Gulbarg'dan da Aland'a gittim. Aland'dan ise Amendriye'ye, Amendriye'den Naryas'a, Naryas'dan Suri'ye, Suri'den Hint Deniz iskelesi Dabhol'a gittim.

Dabhol çok büyük bir şehir. Buraya Hint ve Etiyopya Deniz kıyılarından geliyorlar. Burada ben, lanetli Afanasiy, yüce Allah'ın kölesi, yerin ve göğün yaratıcısı: Hıristiyanlık inancım, vaftiz, teslis, kutsal atalarımız tarafından konan oruçlarım, havarilerin buyrukları aklıma geldi. Rus Devletine dönme düşüncesine temerküz ettim. Tava'ya bindim ve gemi ücreti hakkında Ormuz şehrine kadar iki altın vermek üzere anlaştım. Gemi ile Paskalya'dan üç ay önce Dabhol şehriden besermen makamlarına gittim.

Tava'yla denizde hiç bir şey görmeden bir ay boyunca yolculuk yaptım. İkinci ayda ise Etiyopya dağlarını gördüm, bütün insanlar çılgınlık koparıyorlardı. *"Олло первоидигер, олло конъкар, бизим баши мунда насинь больмышьти"*, Rusça ise bu anlama geliyor: *"Allah'ı Allah, ezeli yaratan, feleği âlemin padişahı, burada bize ölmek hükmü verdi"*.

O Etiyopya topraklarında biz beş gün kaldık. Allah'ın izni ile kötü bir şey olmadı. Etiyopyalılara bol miktarda pirinç, biber ve ekmek dağıttılar. Ve onlar tekneleri soymadılar.

Ve oradan Maskat'a on iki günde geldik. Maskat'ta altıncı Paskalya'yı karşıladım. Ormuz'a on iki günde geldik ve on iki günde Ormuz'da kaldık. Ormuz'dan Lar'a geçtim ve orada üç gün kaldım. Lar'dan Şiraz'a on iki günde geldim ve burada yedi gün kaldım. Şiraz'dan Eberka'ya on iki gün yolculuk yaptım ve burada on gün kaldım. Eberka'dan Yezd'e dokuz günde gittim ve burada sekiz gün kaldım. Ve Yezd'den İsfahan'a beş günde gittim ve İsfahan'da altı gün kaldım. İsfahan'dan Kaşan'a gittim ve orada beş gün kaldım. Kaşan'dan Kum'a ve Save'ye, Save'den Soltaniye'ye,

Üç Deniz Ötesine Seyahat

Soltaniye'den Tebriz'e ve Tebriz'den Uzun Hasan Bek'in topraklarına gittim. Onun topraklarında on gün kaldım, çünkü buradan başka bir yere yol yoktu. Uzun Hasan Bek, Türk Sultan'a Saray Erkânını ve kırk bin askerini yollamış. Onlar Sivas'ı almışlar. Tokat'ı almışlar ve yakmışlar. Amasya'yı almışlar ve onları soymuşlar ve Karaman hükümdarına savaşa gitmişler.

Uzun Hasan Bek'in topraklarından Erzincan'a, Erzincan'dan Trabzon'a gittim.

Mübarek Pokrov Bogoroditsı ve mübarek Meryem⁷³ günü Trabzon'a geldim, Trabzon'da beş gün kaldım. Gemiye geldim ve fiyat konusunda Kafa'ya kadar adam başı bir altına anlaştım. Kafa'da⁷⁴ vermek üzere yemeklik için bir altın borç aldım.

Ve Trabzon'da Subaşı ve Paşa bana çok kötülük yaptı. Bütün eşyalarımı dağa, kaleye getirdiler. Ve üzerimi aradılar. Ufak tefek üzerimde işe yarayan ne varsa soyup aldılar. Uzun Hasan Bek'in sarayından geldiğim için bende tezkere (belge) aradılar.

Allah'ın izni ile üçüncü denize Karadeniz'e – ulaştım. Farsçası ise İstanbul Deryası. Rüzgârla aynı yöne denizde on gün gittik ve Vona'ya⁷⁵ ulaştık. Burada bizi çetin bir kuzey rüzgârı yakaladı ve gemiyi Trabzon'a doğru kovaladı. Karşıdan gelen amansız rüzgâr yüzünden on beş gün Platana'da⁷⁶ durduk. Platana'dan denize ikinci kez çıktık, ama rüzgâr kötülük yapmaya devam ediyor, denizde gitmemize müsaade etmiyordu. (Gerçek Allah'ım. Koruyucu Allah'ım). Onun dışında başka yaratan bilmiyorum.

Denizi geçtik ve bizi Balaklava'ya⁷⁷ bıraktılar ve oradan da Gurzuf'a⁷⁸ gittik. Orada beş gün kaldık. Allahın izni ile Kafa'ya Filippov Orucundan dokuz gün önce geldim.(Yaradan Allah).

Allah'ın izni ile üç deniz geçtim. (Gerisini Allah bilir. Koruyucu Allah hükmediyor). Âmin! Her şeyi yaratan Allahın ismi ile. Allah en büyük lütufkâr ve merhametli. Yaradan (tanrı) büyük, hayır sahibi, hayrı yaradan. İsa tanrının ruhu, sana barış olsun. Büyük Allah. Allah'tan başka tanrı yok. Tanrı ilk düşünenidir. Övgü tanrıya yakışır, teşekkür her şeyi mağlup eden Allah'adır. Rahim ve lütuf sahibi olan Allah'ın adıyla. O Allah ve ondan başka da yok. Açık ve gizli ne varsa o görmektedir. O rahim ve lütuf sahibidir. Eşi ve benzeri yoktur. Ondan başka yaratıcı da yoktur. O padişah, kutsal, evren, muhafız, iyiliği ve kötülüğü ölçendir.

⁷³ Mübarek Meryem: Hristiyanlıkta dini bayram olup 1 Ekim tarihine denk gelmektedir.

⁷⁴ Kafa: Kırım'da bir şehir. Günümüzde Ukrayna'da bulunmaktadır.

⁷⁵ Vona- Karadeniz kenarında liman şehri.

⁷⁶ Platan- Trabzon'da deniz iskelesi.

⁷⁷ Balaklava: Kırım'da denize kıyısı bulunan bir yerleşim yeri.

⁷⁸ Gurzuf: Kırım'da denize kıyısı bulunan yerleşim yeri.

Kaynak

1. Хожение за три моря Афанасия Никитина (1980). Москва, 45-77.
2. Изборник (1986). Повести Древней Руси. *Художественная литература*, Москва, 215-234.
3. Ünal, K. (2012). 15.Yüzyılda Rus Tüccar Afanasiy Nikitin'in "Üç Deniz Ötesine Seyahat" Notları. *JASSS*, 5, 6, 535-549.

https://jasstudies.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=26193

DOI: http://dx.doi.org/10.9761/JASSS_168